

STOPY ČASU

Včerajšok je história, dnešok je príležitosť a zajtrajšok je tajomstvo

Cintorín nie je len miestom posledného odpočinku. Je aj miestom pamäti, príbehov a histórie našej obce Krškany.

Staré náhrobné kamene, ktoré tu nachádzame, sú nemými svedkami minulosti. Uchovávajú mená ľudí, dátumy, symboly, remeselnú zručnosť i spôsob, akým naši predkovia vnímali život a smrť. Každý z nich je malým kúskom príbehu, ktorý by nemal upadnúť do zabudnutia. Cieľom projektu „**Včerajšok je história, dnešok je príležitosť a zajtrajšok je tajomstvo**“ je zachovať hodnotné staré náhrobné kamene a vytvoriť z cintorína priestor, kde sa história prirodzene spája s prírodou. Vytvorené miesto má slúžiť nielen ako priestor úcty k zosnulým, ale aj ako otvorená učebnica miestnej histórie pre súčasnú a budúce generácie.

„Náhrobné kamene sú rukopisom brhlovských majstrov kamenárov.“

Každý kameň nesie svoj vlastný príbeh. V jeho tvare, ornamentike, písme a detailoch je ukrytý rukopis človeka, ktorý ho vytvoril. Staré náhrobné kamene tak nie sú iba pamiatkou na zosnulých, ale aj svedectvom zručnosti a tradície brhlovských majstrov kamenárov.

Realizáciou projektu sme uskutočnili nielen „zachovanie náhrobníkov“, ale aj **zachovanie remeselného rukopisu, miestnej identity a pamäti obce Krškany, regiónu.**

Rukopis, ktorý zostal v kameni

Ráno prichádza ku kameňu skôr, než sa obec celkom prebudí. Pred ním leží kus tufového kameňa – surový, ťažký a bez tváre. Kamenár však už vie, čo v ňom hľadá. Vie, kde udrieť kladivom, kde priložiť dláto a kde radšej počkať. Kameň má svoj vlastný charakter. Treba ho poznať, počúvať a rešpektovať. Takto sa v Brhlovciach po generácie rodilo remeslo, ktoré sa stalo súčasťou života obce.

Miestny mäkký sopečný tuf umožňoval ťažbu a opracovanie kameňa jednoduchými železnými nástrojmi. Kamenárstvo sa v Brhlovciach výraznejšie rozvinulo v súvislosti so stavbou neskorobarokového kaštieľa v roku 1756. Miestni muži pri práci po boku talianskych staviteľov získavali skúsenosti, ktoré neskôr odovzdávali ďalším generáciám.

Kameň sa postupne stal nielen materiálom, ale aj spôsobom obživy.

Z rúk brhlovských kamenárov vychádzali obydlia vytesané do skaly, stavebné prvky, stĺpy, schody, ostenia, brány, ozdobné prvky domov a ďalšie výrobky.

Skalné obydlie v Brhlovciach

Osobitné miesto však mali **náhrobné pomníky**. Tie boli hlavnou výrobnou náplňou miestnych kamenárov.

Kamenár pracoval podľa objednávky.

Najskôr vybral a nalámal kameň. Potom prišla práca s kladivom a dlátom. Z hrubého bloku postupne vznikol tvar pomníka. Na jeho povrch bolo treba vysekať meno, dátumy a často aj ornament alebo symbol. Keď bol pomník hotový, zákazník si ho odviezol do svojej obce. Na miesto ho však prišiel osadiť samotný kamenár, ktorý ho vyrobil.

Nebola to práca na chvíľu.

Podľa zachovaných údajov trvalo vykresanie jedného krížového náhrobníka približne dva dni. Šikovný majster dokázal za jednu sezónu vyrobiť desiatky pomníkov. Svoje dielo pritom často označil vlastným priezviskom vyrytým na jeho bočnej strane.

Tak zostal v kameni nielen príbeh človeka, ktorý zomrel, ale aj podpis človeka, ktorý kameň vytvoril.

A práve preto sú staré brhlovské náhrobné kamene také vzácné svojou jedinečnosťou.

Nie sú iba pamiatkou na našich predkov. Sú aj **rukopisom brhlovských majstrov kamenárov, ktorí v regióne pôsobili a tvorili** jedinečné náhrobníky. V každom údere dláta je ukrytá ich zručnosť. V každom vytesanom písmene trpezlivosť. V každom ornamentálnom detaile cit pre krásu. A v každom zachovanom mene zostáva stopa človeka, ktorý kameňu dal nový život. Dnes už prírodná výroba náhrobníkov v Brhlovciach patrí minulosti. Jej zánik sa datuje v polovici 20.storočia. Kamenárstvo však v obci pokračovalo aj neskôr... a s ním zostáva aj príbeh ľudí, ktorí mu venovali svoju silu, čas a um. Preto zachovať staré náhrobné kamene znamená zachovať viac než len pamiatku zosnulých. Znamená to zachovať **pamäť miesta, miestne remeslo, rukopis majstrov a časť identity Brhloviec**.

Nech teda tieto kamene zostanú stáť.

Nech hovoria za tých, ktorí už nemôžu rozprávať.

A nech rozprávajú aj o tých, ktorí ich kedysi vytesali.

Náhrobníky z rúk majstrov brhlovských kamenárov je možné vidieť zachované v obci Brhlovce, Bory, Podlužany, Žemberovce a Krškany.

Kamenné brány sú dodnes viditeľné v obci Podlužany, Hontianske Nemce, Šarovce, Nová Dedina.

Katolícky náhrobný pomník

Brhlovce ležia na rozhraní slovensko - maďarského etnika a na tomto priestore žili aj príslušníci niekoľkých náboženských vyznaní: katolíci, evanjelici, kalvíni i židia. Samozrejme k tomu boli prispôsobené náhrobníky, rôznych typov a tvarov.

Protestantský náhrobný pomník

Najstarší brhlovskí kamenári boli Július Droppa a Jozef Macho. Ďalší nasledovníci z neskorších generácií Michal Ješkovský, Ondrej Teleki, Ján Ježík, Július Wagner, Štefan Ježík.

Remeslo brhlovských kamenárskych majstrov v 21. storočí je zachované v obci Brhlovce už vo veľmi v malej miere.

***TUF** - je usadená hornina vulkanického pôvodu, zložená z jemnozrnných sopečných vyvrhlín, hlavne sopečného popola, prachu prípadne pemzy, ktoré sa ukladali vo vrstvách v rozličnej vzdialenosti od sopiek na súši aj vodnom prostredí. Patrí medzi vulkanoklastické sedimenty.*

Výskyt: na Slovensku sa vyskytujú najmä diabázové tufy v Spišsko-gemerskom rudohorí. Tuf je rozšírený vo všetkých neovulkanických pohoriach Západných Karpát ako Kremnické a Štiavnické vrchy, Poľana, Javorie, Vtáčnik, Slanské vrchy, Vihorlat, Zemplínske vrchy, Krupinská planina, Brhlovce pri Leviciach na Južnom Slovensku, ktoré majú zväčša stratovulkanickú stavbu.

„Tento projekt sa uskutočnil vďaka finančnej podpore Nadácie E.SK., so spolufinancovaním obce Krškany“

Milostivý Bože,

tu v tieni stromov a medzi starými kameňmi, odpočívajú ľudia, ktorí boli pred nami.

Milovali, pracovali, radovali sa a trpeli.

Žili svoje obyčajné životy a predsa svojou prítomnosťou vytvorili svet, v ktorom dnes žijeme.

Ďakujeme Ti za ich šikovné ruky,
za usilovnosť, trpezlivosť a lásku k remeslu,
ktoré z kameňa vytvorili krásu
a zanechali stopu pre ďalšie generácie.

Prijmi do svojho pokoja všetkých,
ktorí už nie sú medzi nami,
a nech ich dielo zostane živou pamiatkou
na ich život, vieru a prácu.

Daj, aby toto miesto bolo miestom úcty,
pokoja, poznania a vďaky.
Nech každý, kto sem vstúpi,
objaví krásu prírody, hodnotu ľudskej práce
a úctu k odkazu našich predkov.

Požehnaj ruky tých, ktorí toto dedičstvo obnovujú
a srdcia tých, ktorí ho budú chrániť po nás.

Amen